

Pamiętka rodziny

Ryszard Mączewski

Kamienica Hoserów obecnie

Kartka reklamowa firmy z lat 20. XX wieku

Fot. R. Mączewski

W Alejach Jerozolimskich 51, vis à vis Pałacu Kultury i Nauki, wznosi się czteropiętrowa kamienica, której brama zwieńczona jest płaskorzeźbą przedstawiającą owoce i narzędzia ogrodnicze: konewkę, grabie i łopatę – będące nawiązaniem do profesji inicjatorów tej budowli. Dom jest jedynym wspomnieniem po istniejącym w tym rejonie w 2. połowie XIX wieku rozległym gospodarstwie. Po nim samym pozostały zdjęcia zebrane w rodzinnym albumie *Pamiętka posiadłości rodzinnej Hoserów*. Dzięki uprzejmości pani Moniki Hoser, prawnuczki założyciela firmy, możemy zaprezentować je Czytelnikom. W większości są to zdjęcia niepublikowane lub mało znane.

Związki rodziny Hoserów z Warszawą sięgają 1844 roku, kiedy przybył tu z Wiednia 26-letni ogrodnik Piotr Hoser. Pochodził z czeskiej miejscowości Szwojka i mimo młodego wieku miał duże doświadczenie oraz wiedzę ogrodniczą, zdobytą w dobrach hrabiów Kinskych, a potem w Pradze i Wiedniu. Po przybyciu do Warszawy rozpoczął pracę w Ogrodzie Saskim, a dwa lata później objął tam stanowisko głównego ogrodnika. Przy zajmowanym przez niego tzw. domku ogrodnika powstała cieplarnia, w której hodowano egzotyczne rośliny. Dzięki jego przedsiębiorczości w ogrodzie pojawiło się wiele nowych gatunków roślin, zwiększyła się ich różnorodność (m.in. 150 odmian róż czy też 28 odmian rododendronów), a działające tam gospodarstwo zajmujące się m.in. sprzedażą kwiatów, zaczęło przynosić zyski.

W 1848 roku Piotr Hoser zakupił grunt nieopodal Dworca Wiedeńskiego i założył tam własną firmę ogrodniczą. Wąska i długa działka zaczynała się przy Marszałkowskiej i ciągnęła wzdłuż północnej pierzei Nowogrodzkiej, aż do nieistniejącej jeszcze wówczas ul. Składowej (obecnie Pankiewicza). Mniej więcej w połowie długości działki znajdowały się parterowe budynki powstałe przypuszczalnie w latach 30. XIX wieku. Rok 1848 był także ważny w życiu osobistym młodego ogrodnika: w październiku ożenił się z Emilią Böhme, dając początek jednej z trzech linii rodziny Hoserów w Polsce.

W 1849 roku Piotr Hoser ściągnął do pomocy w prowadzeniu gospodarstwa młodszych braci – Pawła i Wincetego. Rozwój firmy wymagał powiększenia obszaru gospodarstwa. W 1853 roku bracia Hoser odkupili od hra-

Hoserów

biego Ożarowskiego sąsiednią posesję po dawnej odlewni Morisa w Alejach Jerozolimskich i przekształcili budynek fabryczny w szklarnię. Na całym terenie powstały wkrótce następne szklarnie i inspekty. W tym samym roku najstarszy z braci opuścił stanowisko ogrodnika w Ogrodzie Saskim.

Firma braci Hoser prowadziła wszechstronną działalność – od hodowli kwiatów doniczkowych w szklarniach, po produkcję truskawek. Piotr zajmował się głównie uprawami szklarniowymi, Wincenty roślinami sadowniczymi, natomiast Paweł prowadził dział nasienny i kantor w budynku wzniesionym na początku 60. lat XIX wieku w Alejach Jerozolimskich. Charakterystyczną cechą piętrowego domu była cieplarnia na pierwszym piętrze zajmująca trzy czwarte długości budowli.

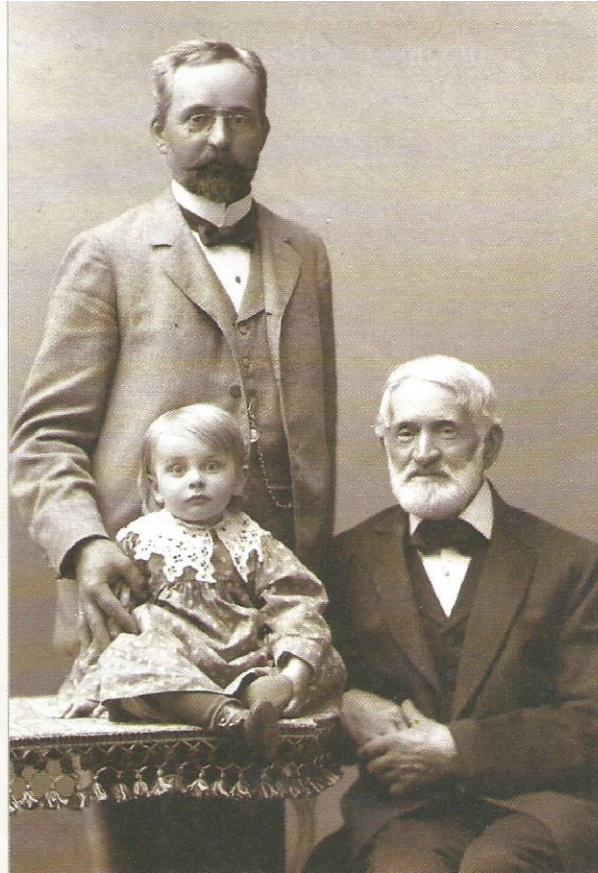
O pozycji, jaką osiągnęła firma Hoserów świadczy m.in. krótka wzmianka w *Lalce* Bolesława Prusa. W rozdziale szóstym, w jednym z listów do Izabeli Łęckiej, czytamy: „Grób w naszym kościele będzie cudowny. Mój poczciwy Wokulski daje fontannę, sztuczne ptaszki śpiewające, pozytywkę, która będzie grała same poważne kawałki i mnóstwo dywanów. Hoser dostarcza kwiatów, a amatorowie urządzają koncert...”.

Po kolejnych zakupach gruntów gospodarstwo Hoserów zajęło prawie cały kwartał ograniczony ulicami Nowogrodzką, Składową (wytyczoną ok. 1867 r.), Alejami Jerozolimskimi i Marszałkowską (z wyłączeniem willi Marconiego na rogu Marszałkowskiej i Alei Jerozolimskich oraz narożnika Składowej i Alei Jerozolimskich). Do gospodarstwa należały też działki zajmujące północno-zachodnią część obszaru ograniczonego ulicami Nowo-Wielką (obecna Poznańska), Nowogrodzką, Marszałkowską i Żurawią.

Nie były to jedyne inwestycje firmy. W 1859 roku zakupiono trzy hektary ziemi w okolicach Wolskiej i Żytniej, a w 1879 roku kolonię na Rakowcu.

W 1881 roku zmarł jeden z braci założycieli firmy – Paweł. W tym samym roku prowadzenie szkółki drzew i krzewów objął Piotr II, a dział nasienny Wincenty II – synowie Piotra. To właśnie w linii najstarszego z braci znaleźli się kontynuatorzy tradycji ogrodniczych, którzy ze względu na powtarzalność imion byli przez członków rodziny oznaczani kolejnymi cyframi rzymskimi.

Trzy pokolenia
Hoserów.
Od prawej: Piotr (I),
Piotr Ferdynand (II)
oraz Piotr
Tadeusz (III)

Następnym etapem rozwoju firmy było przeniesienie w 1896 roku szkółek drzew i krzewów z Rakowca do nowego gospodarstwa w Żbikowie koło Pruszkowa. Zakładanie kolejnych upraw pod Warszawą oraz przeznaczanie dalszych obszarów miasta pod budownictwo mieszkaniowe doprowadziło na przełomie XIX i XX wieku do likwidacji gospodarstwa w centrum miasta. Właśnie przy tej okazji powstał album, z którego zdjęcia prezentujemy.

Mimo likwidacji gospodarstwa, siedziba firmy pozostała w kamienicy pod nr 51 w Alejach Jerozolimskich, wzniesionej około 1905 roku, prawdopodobnie według projektu Pawła II Hosera (syna Piotra I), na jednej z działek po parcelacji posesji.

W 1896 roku z firmy wycofał się Piotr I i osiadł w domu wybudowanym na rogu Wolskiej i Młynarskiej. Z przekazów rodzinnych wiadomo, że mimo zaawansowanego wieku, chodził z Woli pieszo do ośrodka w Żbikowie. Kilka lat później z firmy wycofał się także Wincenty I. Prowadzenie firmy przejęli wówczas: Piotr II, Wincenty II i Henryk – synowie Piotra I. W 1919 roku ze spółki wystąpił Piotr II, skupiając się na prowadzeniu szkółek w Żbikowie, które w okresie międzywojennym należały do najlepszych i najbardziej znanych w Polsce. Jako jedyne spośród gospodarstw rodziny nie zostało upaństwowione po 1945 roku i prowadzone jest obecnie przez następców Piotra Hosera, którzy kultywują tradycje ogrodnicze.

Historię firmy „Bracia Hoser” i członków tej rodziny można poznać także dzięki stronie internetowej: www.hoser.pl oraz książce Jakuba Dolatowskiego *Szkółkarstwo polskie 1799-1999*. ←